

1. SAATEKIRJE

Pyydämme lausuntoa tutkimuksemme eettisyydestä sillä koeasetelmamme edellyttää sitä, että annamme koehenkilöille aluksi puutteellista tietoa tutkimuksesta. Heidät myös asetetaan hetkeksi tarkoituksellisesti epämiellyttävään tilanteeseen. Tutkimuksen tulokset pyritään myös julkaisemaan lehdessä, joka todennäköisesti edellyttää että tutkimus on saanut puoltavan lausunnon eettiseltä toimikunnalta.

Lausuntopyynnön perustelu, hakijan oma arvio tutkimuksen eettisyydestä, tutkimussuunnitelman tiivistelmä ja toimikunnan päätös voidaan julkaista.

Tutkimuksesta vastaava henkilö

Jari Hietanen
psykologian professori
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Tampereen yliopisto
jari.hietanen@uta.fi

2. TUTKIMUSSUUNNITELMA

2.1 Sosiaalinen hyljeksintä ja katsekontakti

Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Eye contact and the meeting of minds - tutkimusprojektia, jonka yhtenä osa-alueena tutkimme sosiaalisen hyljeksinnän ja katsekontaktin yhteyksiä. Tässä suunnitelmassa kuvatus osatutkimuksen tarkoituksena on selvittää vähentääkö katsekontakti sosiaalisen hyljeksinnän aiheuttamia negatiivisia tunteita.

Koetilanteessa on samanaikaisesti neljä osallistujaa. He pelaavat tietokoneella Cyberball-peliä jossa neljä hahmoa heittelee palloa toisilleen. Osallistujille uskotellaan että he pelaavat peliä keskenään, mutta todellisuudessa kukin pelaaja voi vaikuttaa ainoastaan oman hahmonsa toimintaan, pelin muut hahmot ovat tietokoneen ohjaamia. Jokainen osallistuja pelaa siis muista erillistä peliä. Osallistujat jaetaan kahteen ryhmään. Puolelle osallistujista aiheutetaan kokemus hyljeksityksi tulemisesta siten, että pelin muut hahmot jättävät heidät lähes kokonaan pelin ulkopuolelle; heille heitetään pallo vain muutaman kerran. Toiseen ryhmään kuuluvat osallistujat pelaavat sellaista versiota pelistä, jossa he pääsevät osallistumaan peliin tasapuolisesti muiden kanssa. Tämän jälkeen osallistujilta mitataan mielialaa ja sosiaalisten perustarpeiden (yhteenkuuluvuus, itsetunto, olemassaolon tarkoituksellisuus, kontrollin tunne) täyttymistä. Seuraavaksi osallistujille esitetään lyhyt video (noin yksi minuutti) ihmisen kasvoista. Videossa esiintyvän henkilön katse on joko kohdistettu suoraan kohti koehenkilöä ("katsekontakti") tai katse on suunnattu alaspäin. Tämän jälkeen osallistujilta mitataan jälleen mielialaa ja sosiaalisten perustarpeiden täyttymistä samoin kuin edellä.

Tutkimuksessa selvitetään vähentääkö toisen ihmisen kohti katsovien kasvojen näkeminen pelin ulkopuolelle jättämisen aiheuttamia hyljeksityksi tulemisen kokemuksia (negatiiviset tunteet ja sosiaalisten perustarpeiden täyttymättömyys) enemmän kuin sellaisten kasvojen näkeminen joissa katse ei ole kohti suunnattu. Osallistujilta mitataan myös muutamia muita muuttujia: persoonallisuudenpiirteitä, sosiaalista ahdistuneisuutta ja itsearviointeja kasvojen näkemisen aiheuttamista tuntemuksista. Kaikki tutkimuksessa suoritettavat mittaukset tehdään tietokoneella täytettävillä lomakkeilla. Koeasetelma vaatii sitä, että osallistujat eivät tiedä tutkimuksen todellista tarkoitusta. Ennen koetilannetta osallistujille uskotellaan, että tutkimuksessa tutkitaan mielikuvien visualisointia. Heille kerrotaan, että Cyberball-peli ja ihmisen kasvoja esittävä video ovat mielikuvien visualisoinnin harjoituksia ennen varsinaista koetta. Koetilanteen lopussa heille kerrotaan tutkimuksen todellinen tarkoitus ja syy, miksi heitä harhautettiin. Heille myös vakuutetaan että Cyberball-pelin hahmot olivat oikeasti tietokoneen ohjaamia.

3. ARVIO TUTKIMUKSEN EETTISYYDESTÄ

Arvioin tutkimussuunnitelmassa esitetyn tutkimuksen noudattavan kauttaaltaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja osallistuja voi halutessaan keskeyttää tutkimuksen milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Osallistujat antavat kirjallisen suostumuksen osallistumisesta kun ovat saaneet mahdollisuuden esittää kysymyksiä. Tutkimus ei aiheuta osallistujille terveydellisiä riskejä. Tutkimuskysymykseen vastaamiseksi joudumme aiheuttamaan tutkittavissa ohimenevän epämiellyttävän kokemuksen hyljeksityksi tulemisesta. Kokemus jää hyvin lyhytaikaiseksi eikä siitä aiheudu osallistujille haittaa. Tämän kokemuksen aikaansaamiseksi on välttämätöntä että annamme osallistujille aluksi puutteellista informaatiota tutkimuksesta. On tärkeää etteivät koehenkilöt tiedä tutkimuksen todellista tarkoitusta ennen koetilannetta, joten heidän annetaan ymmärtää että tutkimme mielikuvien visualisointia. Tämän takia tutkittaville jaettavassa materiaalissa ei mainita tutkimuksen oikeaa nimeä eikä tarkoitusta. Osallistujien saama informaatio oikaistaan välittömästi tutkimuksen jälkeen ja heille kerrotaan miksi heitä harhautettiin. Osallistujat voivat saada korvaukseksi tutkimukseen osallistumisestaan elokuvalipun. Tämä korvaus on siinä määrin vähäinen, että sen ei voi katsoa muodostavan eettistä ongelmaa. Kaikki tutkimuksessa kerättävä tieto on luottamuksellista eikä sitä paljasteta kenellekään tutkimuksen ulkopuoliselle henkilölle. Tätä korostetaan osallistujille tutkimuksen aikana.

Jari Hietanen
Psykologian professori
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Tampereen yliopisto
jari.hietanen@uta.fi

TAMPEREEN YLIOPISTO
Tampereen alueen Ihmistieteiden
eettinen toimikunta

Lausunto 8/2013/liittyen lausuntopyyntöön 8/2013

Vastaava tutkija: Professori Jari Hietanen, psykologia/Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, TaY

Tutkimussuunnitelma: **”Sosiaalinen hyljeksintä ja katsekontakti”**

Tampereen alueen ihmistieteiden eettinen toimikunta on kokouksessaan 3.6. 2013 perehtynyt kyseiseen tutkimussuunnitelmaan.

Toimikunnan päätös: Todettiin, että tutkimuksessa ei ole eettisiä ongelmia. Tutkimus on hyvin suunniteltu ja toteutettavissa sellaisenaan.

Toimikunta edellyttää tutkijalta kuitenkin selvityksen siitä, miksi tietoja säilytetään 10 vuotta? Lisäksi tulee antaa selvitys siitä, milloin ja miten kovalevyllä olevat tiedot tuhotaan.

Selvitys pyydetään lähettämään sähköpostitse toimikunnan sihteerille.

Lisäksi pyydetään kiinnittämään huomiota seuraaviin seikkoihin:

-sivu 10, toinen kappale ”...pyritään tarkastelemaan ilmiötä ryhmätasolla”. Tämä tulee muotoilla selkeämmin, esim. ”tarkastellaan vain ryhmätasolla”,

-sivu 10, kolmas kappale, toinen sana tulee olla VOIVAT

-sivu 11, toinen kappale. Siinä tulisi todeta lisäksi, että ”kieltäytymisestä ei koidu osallistujalle mitään haittaa, kuten palkkion menetys (elokuvalippu/demosuoritus piste).

-sivu 12, liite 6.1. – **Mentaalisen visualisoinnin kyselylomake.**
Lomakkeen täyttöohje puuttuu,
-sivu 14, liite 6.2. – **Sosiaalisten tarpeiden täytyminen ja mieliala.** Sivun 14 lopussa on otsikko **Manipulaation varmentaminen (manipulation check).** Otsikko tulisi vaihtaa jo itse tutkimuksenkin vuoksi, mutta myös osallistujien vuoksi.

Tampereella 7.6. 2013

Merk.
Markku Ojanen
Puheenjohtaja

Heikki Eilo
Sihteeri